

สถานภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้ว ในจังหวัดพิษณุโลก

Situation and local wisdom for thai Bangkaew dog farm
in Phitsanulok province

นริศรา อินนาค¹, วรณพร นาคสิงห์¹, ประภาศิริ ใจผ่อง¹, สุภาวดี แหยมคง¹,
Tuan Nguyen Ngoc¹, ขวัญชนก นัยเจริญ² และ พัทธนันท์ โกธรม^{1*}

Narisara Innak¹, Wannaporn Naksing¹, Prapasiri Jaipong¹, Suphawadee Yaemkong¹,
Tuan Nguyen Ngoc¹, Khwanchanok Naijarun² and Patthanun Kotham^{1*}

บทคัดย่อ: การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้วในอำเภอเมือง อำเภอพรหมพิราม อำเภอบางกระทุ่ม อำเภอวังทอง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จากผู้ทำฟาร์มเพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้วจำนวน 24 ราย จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง วิเคราะห์ด้วยค่าทางสถิติเชิงพรรณนา พบว่า ผู้เพาะเลี้ยงส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (87.5%) อายุเฉลี่ย 44.12 ± 1.58 ปี ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา (41.70%) มีอาชีพหลักรับจ้าง (70.8%) มีประสบการณ์การทำฟาร์มเฉลี่ยเท่ากับ 6.33 ± 0.44 ปี โดยศึกษาการเพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้วจากผู้มีประสบการณ์แนะนำ (87.5%) ใช้เงินทุนส่วนตัวในการเลี้ยง (91.7%) มีการใช้แรงงานภายในครัวเรือนเฉลี่ย 1.79 ± 0.13 คน สำหรับภูมิปัญญาที่ใช้ในการเลี้ยงสุนัขบางแก้วจำแนกได้ 2 ด้าน ได้แก่ 1) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาอาการเจ็บป่วยของสุนัข (63.64%) ได้แก่ โรคเรื้อน การรักษาบาดแผล การกำจัดเห็บหมัด และการล้างพิษจากยาเบื่อ และ 2) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบำรุงร่างกายและขนของสุนัขให้แข็งแรง (36.36%) ด้วยการใช้วัตถุดิบธรรมชาติและสมุนไพร

คำสำคัญ: สถานภาพ, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, สุนัขบางแก้ว

ABSTRACT: The objective of this study was to estimate cost and returns of breeding Thai Bangkaew Dog Farm in Meuang district, PhromPhiram district, Bang Krathum district, Wangthong district and Nakhon Thai district 24 farms. The purposive sample used in this study. Analyzed by descriptive statistical analysis. The results showed that majority of Thai Bangkaew Dog Farm to produce puppy were male (87.5%). Thai Bangkaew Dog Farms average age were 44.12 ± 1.58 years old and had primary school education (41.70 %). The main occupation was self-employed (70.8%). Thai Bangkaew Dog Farm to produce puppy' average experience produce puppy was 6.33 ± 0.44 years old that learn by experienced people recommend (87.5%). Most of Thai Bangkaew Dog Farm to produce puppy use them money for production (91.7 %) and employed people in them family average 1.79 ± 0.13 heads in farm. The Thai Bangkaew Dog Farm to produce puppy' local wisdom can divided into 2 sections, which were 1) medical treatment (63.64%): Leprosy, heal a wound, protect flea & tick, and antidote for toxic substances and 2) Health and dog hair care by natural material and herbs.

Keywords: Keywords: Situation, Local wisdom, Bangkaew Dog

¹ สาขาวิชาสัตวศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก 65000

Animal Science Program, Faculty of Food and Agricultural Technology, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok 65000

² สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก 65000

Thai Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok 65000

* Corresponding author: patthanun2309@gmail.com

บทนำ

คนไทยทั่วประเทศมีการเลี้ยงสัตว์เลี้ยงมากกว่า 9 ล้านตัว สำหรับสัตว์เลี้ยงที่มีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับเลี้ยงในประเทศไทยมากที่สุดก็คือ สุนัขซึ่งมีจำนวนของการเลี้ยงมากถึง 65% รองลงมา คือ แมว มีจำนวนการเลี้ยงเท่ากับ 19% และสัตว์เลี้ยงอื่นๆ เท่ากับ 16% ซึ่งเหตุผลที่คนส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงสุนัขและดูแลเอาใจใส่เสมือนเป็นหนึ่งในสมาชิกของครอบครัว เนื่องจากสุนัขมักจะเป็นมิตรกับมนุษย์ สามารถเลี้ยงได้ง่าย และมีประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงเพื่อเป็นเพื่อนในยามเหงา และมีการเลี้ยงไว้เฝ้าบ้าน (อลิศรา, 2557) ซึ่งตามวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตจะนิยมเลี้ยงสุนัขไว้เฝ้าบ้าน ทำให้สุนัขที่นิยมเลี้ยงส่วนใหญ่เป็นสุนัขดุ โดยสุนัขดุที่เป็นที่นิยมพันธุ์หนึ่งคือ สุนัขพันธุ์บางแก้ว (รัตนะ และคณะ, 2549) ซึ่งสิ่งที่เป็นเสน่ห์ของสุนัขบางแก้ว คือ สวย ฉลาด ซื่อสัตย์ และรักเจ้าของเป็นจุดเด่น แม้ว่าเดิมทีสายพันธุ์ของสุนัขบางแก้วจะค่อนข้างดุ แต่ปัจจุบันมีการพัฒนาสายพันธุ์ให้มันนิสัยเข้าคนได้ง่าย ด้วยลักษณะของสุนัขบางแก้วตามที่กล่าวมา ผู้เลี้ยงสุนัขไทยพันธุ์บางแก้วจึงมีการพัฒนาการเลี้ยงในเชิงธุรกิจเพื่อจำหน่ายต่อมา ทั้งนี้สุนัขไทยพันธุ์บางแก้วเป็นสุนัขที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัดพิษณุโลกด้วยที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ที่หมู่บ้านบางแก้ว ตำบลท่านางงาม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก สร้างชื่อเสียงมาช้านาน และในปัจจุบันสุนัขไทยพันธุ์บางแก้วได้รับการพัฒนาสายพันธุ์อย่างต่อเนื่องทำให้มีรูปร่างที่สวยงาม โครงสร้างใหญ่ ขนยาว สีชัดเจน สวยงาม จึงเป็นที่นิยมเลี้ยงกันมากและได้แพร่หลายออกไปทั่วประเทศ โดยในหลายจังหวัดดำเนินการผลิตและจำหน่ายสุนัขไทยพันธุ์บางแก้วออกสู่ตลาดในวงกว้าง ส่งผลให้แต่ละปีจังหวัดพิษณุโลกจำหน่ายลูกสุนัขบางแก้วแก่ผู้เลี้ยงทั่วประเทศประมาณ 2,000 ตัว คิดเป็นมูลค่าทำเงินเข้าจังหวัดประมาณ 10 ล้านบาท (ผู้จัดการรายวัน, 2553) และมีผู้สนใจในการทำธุรกิจเพื่อผลิตและจำหน่ายสุนัขไทยพันธุ์บางแก้วเพิ่มขึ้นในหลายจังหวัดทั่วประเทศ (มงคลเชาวราช, 2559) อย่างไรก็ตามผู้ผลิตสุนัขหน้าใหม่มักประสบปัญหาการ

ผลิตลูกสุนัขออกมาแล้วมีอัตราการตายค่อนข้างสูงเนื่องจากไม่มีความรู้ความชำนาญในการเลี้ยงสุนัขอย่างดี (วิไลวรรณ และคณะ, 2562) รวมไปถึงขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้รวมไปถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเลี้ยงสุนัขบางแก้วอันเนื่องจากเหตุผลทางการแข่งขันด้านธุรกิจ ดังนั้น จึงทำการศึกษาเกี่ยวกับสถานภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้วในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำผลที่ศึกษาไปใช้ในการแนะนำส่งเสริมผู้เพาะเลี้ยงสุนัขไทยพันธุ์บางแก้วปรับปรุงกระบวนการเลี้ยงเพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตสุนัขไทยพันธุ์บางแก้วของจังหวัดพิษณุโลกต่อไป

วิธีการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรในการศึกษาคครั้งนี้ คือ ฟาร์มเพาะเลี้ยงสุนัขไทยพันธุ์บางแก้วที่ลงทะเบียนเป็นสมาชิกกับสมาคมสุนัขไทยพันธุ์บางแก้ว จังหวัดพิษณุโลก (2560) จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ Yamane (1967) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.10 และสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 24 ราย โดย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการเลี้ยง ข้อมูลด้านผลตอบแทน และข้อมูลด้านภูมิปัญญาในการเลี้ยงจากการเพาะเลี้ยงสุนัขไทยพันธุ์บางแก้ว ที่ผ่านการตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย เพื่อประเมินความถูกต้องของเนื้อหาโดยการนำแบบสอบถามไปทดสอบกับผู้เพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้วที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อพิจารณาความง่ายของเนื้อหา ความเหมาะสมของข้อคำถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้วยโปรแกรม Microsoft Excel 2010

ผลการศึกษา

สถานภาพการเพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้วในจังหวัดพิษณุโลก

สถานภาพการเพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้วในจังหวัดพิษณุโลก ดำเนินการสำรวจข้อมูลผู้เพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้วจำนวน 24 ราย ในอำเภอเมือง อำเภอพรหมพิราม อำเภอบางกระทุ่ม อำเภอวังทอง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก พบว่า โดยส่วนใหญ่มีผู้เพาะเลี้ยงเพศชาย (87.50%) มากกว่าเพศหญิง (12.50 %) มีอายุเฉลี่ย 44.12 ± 1.58 ปี อายุมากที่สุด 70 ปี และอายุน้อยสุด 29 ปี ระดับการศึกษาของผู้เพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้ว พบว่า ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา (41.70 %) รองลงมาสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (25.00 %) สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (12.50 %) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (12.50 %) สำเร็จการศึกษาระดับปวส. และสูงกว่าปริญญาตรี (4.20 %) ตามลำดับ มีสมาชิกในครัวเรือนช่วยงาน 1.79 ± 0.13 คน สูงสุด 3 คน ต่ำสุด 1 คน ด้านอาชีพหลักของผู้เพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้ว พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง (70.8%) รองลงมาเป็นอาชีพเกษตรกรรม (8.30%) รับราชการ (8.30 %) และธุรกิจส่วนตัว (4.20%) ตามลำดับ แหล่งข้อมูลประกอบการเลี้ยงและทำฟาร์มสุนัขบางแก้วของผู้เพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้ว พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์แนะนำ (87.5%) และส่วนน้อยเป็นอินเทอร์เน็ต (12.50%) ด้านประสบการณ์การทำฟาร์มเลี้ยงสุนัขบางแก้วของผู้เพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้ว พบว่า มีประสบการณ์การทำฟาร์มเฉลี่ยเท่ากับ 6.33 ± 0.44 ปี ประสบการณ์การทำฟาร์มเลี้ยงสุนัขบางแก้วมากที่สุด 12 ปี ประสบการณ์การทำฟาร์มเลี้ยงสุนัขบางแก้วน้อยที่สุด 2 ปี สำหรับแหล่งเงินทุนที่ผู้เพาะเลี้ยงใช้ในการทำฟาร์มเลี้ยงสุนัขบางแก้ว พบว่า ส่วนใหญ่ใช้เงินส่วนตัว (91.7 %) และส่วนน้อยใช้เงินกู้ยืม จำนวน 2 ราย (8.30 %) โดยผู้เพาะเลี้ยงมีการใช้แรงงานคนในครอบครัวเป็นหลักมากกว่าการใช้แรงงานภายนอก โดยแรงงานภายในครัวเรือนเฉลี่ย 1.79 ± 0.13 คน ด้านข้อมูลเกี่ยวกับรูป

แบบในการทำฟาร์มสุนัขพันธุ์บางแก้ว พบว่า มีการเตรียมพื้นที่คอกในการทำฟาร์มโดยส่วนใหญ่ใช้เป็นพื้นปูน (95.8%) และผู้เลี้ยงทั้งหมดมีการเตรียมกรงใช้เลี้ยงสุนัขทั้งหมดใช้กรงเหล็ก (100%) ในการเตรียมหลังคาในการทำฟาร์มเลี้ยงสุนัขบางแก้วส่วนใหญ่ใช้กระเบื้อง (66.7%) และใช้สังกะสี (33.3%) ด้านการทำความสะอาดคอกเลี้ยงสุนัขของผู้เพาะเลี้ยงสามารถทำความสะอาดเป็นประจำทั้งหมด (100%) นอกจากนี้ผู้เพาะเลี้ยงเกือบทั้งหมดมีการทำความสะอาดอุปกรณ์ใส่อาหารและน้ำทุกวัน (95.8%) และทำความสะอาดอาทิตย์ละครั้ง 4.2% ด้านสุขอนามัยและการให้อาหารสุนัข พบว่า ส่วนใหญ่ผู้เพาะเลี้ยงจะอาบน้ำให้สุนัขสัปดาห์ละ 2 ครั้ง (91.7%) และอาบน้ำเป็นประจำทุกวัน 8.3% ช่วงเวลาการให้อาหารสุนัขของผู้เพาะเลี้ยง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเช้าเวลาเดียว (66.7%) รองลงมาเป็นเย็นเวลาเดียว (16.70%) ให้ทั้งมือเช้า – เย็น (12.50 %) และเช้า กลางวัน เย็น (4.20%) ตามลำดับ โดยประเภทของอาหารที่ใช้เลี้ยงสุนัขส่วนใหญ่เป็นอาหารสำเร็จรูป (58.30 %) รองลงมาเป็นอาหารทั่วไป (33.30 %) และอาหารแช่แข็ง (8.30 %) ตามลำดับ ทั้งนี้ระยะเวลาการเลี้ยงลูกสุนัขจำหน่ายของผู้เพาะเลี้ยง พบว่า ทั้งหมดใช้ระยะเวลาการเลี้ยงน้อยกว่า 3 เดือน (100 %) จึงดำเนินการจัดจำหน่ายต่อไป ส่วนด้านรายได้จากการจำหน่าย พบว่า ผู้เพาะเลี้ยงครึ่งหนึ่งจำหน่ายลูกสุนัขให้พ่อค้าคนกลาง (58.30 %) รองลงมาจำหน่ายโดยตรง (41.7%) โดยมีจำนวนสุนัขที่ขายได้ในรอบปีที่ผ่านมาของผู้เพาะเลี้ยงสุนัข มีลูกสุนัขเพศผู้เฉลี่ย 11.08 ± 1.49 ตัว จำนวนสูงสุดคือ 30 ตัว และจำนวนต่ำสุดคือ 3 ตัว ลูกสุนัขเพศเมียเฉลี่ย 10.12 ± 1.88 ตัว จำนวนสูงสุดคือ 40 ตัว และจำนวนต่ำสุดคือ 4 ตัว เมื่อพิจารณาถึงผลตอบแทนพบว่า การจำหน่ายลูกสุนัขพันธุ์บางแก้วเพศผู้เฉลี่ยเท่ากับ $3,791.66 \pm 597.33$ บาทต่อตัว จำหน่ายต่ำสุด 1,500 บาทต่อตัว และจำหน่ายสูงสุด 12,000 บาทต่อตัว การจำหน่ายลูกสุนัขพันธุ์บางแก้วเพศเมียเฉลี่ยเท่ากับ $3,208.33 \pm 604.86$ บาทต่อตัว จำหน่ายต่ำสุด 2,000 บาทต่อตัว และจำหน่ายสูงสุด 15,000 บาทต่อตัว

ภูมิปัญญาการเพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้วในจังหวัดพิษณุโลก

ข้อมูลด้านภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้ว ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ผู้เลี้ยงสุนัขบางแก้วเกือบครึ่ง (45.83%) ยังคงมีการใช้ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรในการรักษาอาการหรือบำรุงสุขภาพของสุนัข แต่กลุ่มคนส่วนใหญ่ มักจะนำสุนัขไปพบสัตวแพทย์ (54.17%) อย่างไรก็ตามสามารถจำแนกภูมิปัญญาตามวัตถุประสงค์การใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงเป็น 2 ด้าน คือ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาอาการเจ็บป่วยของสุนัข(63.64%) และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบำรุงร่างกายและขนของสุนัขให้แข็งแรง (36.36%) สำหรับด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาอาการเจ็บป่วยของสุนัข มีการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาโรค ดังต่อไปนี้ 1) โรคเรื้อน ผู้เพาะเลี้ยงครึ่งหนึ่งนิยมนำกำมะถันผสมน้ำมันพืชนำมาผสมกันและทาบริเวณผิวหนัง (50.00%) รองลงมา ได้แก่ การนำขมิ้นชันบดผสมน้ำมันมะพร้าวและกำมะถันทาบริเวณผิวหนัง (33.33%) และการนำขมิ้นชันบดผสมน้ำมันมะพร้าว ทาขนทิ้งไว้ประมาณ 1 ชั่วโมงแล้วล้างออก (16.67%) ตามลำดับ 2) การรักษาบาดแผล ผู้เพาะเลี้ยงมากกว่าครึ่งหนึ่งนิยมนำขมิ้นสดหั่นและพอกที่บาดแผล (50.00 %) รองลงมาได้แก่ ขมิ้นชัน เกือบ น้ำมันมะพร้าว นำมาผสมกันและพอกที่แผล (25.00%) และการใช้ไพลนำมันมะพร้าวนำมาหมักในข้าวเปลือก และทอุงคาตาห้ามเลือด (25.00%) 3) การกำจัดเห็บและหมัด ผู้เพาะเลี้ยงส่วนใหญ่นิยมใช้ใบน้อยหน่าผสมน้ำ หรือเหล้าขาว หมัก 1-2 ชม. แล้วนำมาทาตัวสุนัข (54.54%) รองลงมา ได้แก่ ใบยาสูบ ใบสะเดา นำมาผสมกัน หมักทิ้งไว้ 1-2 สัปดาห์ แล้วนำมาอาบนำให้สุนัข หรือล้างคอกสุนัข (27.27%) ใบยาสูบผสมน้ำ หรือเหล้าขาว หมัก 1-2 ชม. แล้วนำมาทาตัวสุนัข (9.09%) และใบน้อยหน่ากำมะถัน นำมาโขลก และทาที่ผิวหนัง (9.09%) และ 4) การล้างพิษจากยาเบื่อ ผู้เพาะเลี้ยงส่วนใหญ่นิยมใช้ไข่ขาวสดคัดเลือกเฉพาะไข่ขาวนำมากรอกปากสุนัข และทำให้สุนัขอาเจียน (80.00%) รองลงมาได้แก่ ผู้เพาะเลี้ยงนำใบรางจืดนำมาบดหรือต้ม กรอกปากให้สุนัขกิน และทำให้สุนัขอาเจียน (20.00%) โดยในด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน

การบำรุงร่างกายสุนัข ผู้เพาะเลี้ยงสุนัขมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำวัตถุดิบธรรมชาติและสมุนไพรควบคู่กับการให้อาหารตามปกติ ซึ่งเน้นการใช้สมุนไพรเพื่อบำรุงร่างกาย และบำรุงขน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) การใช้วัตถุดิบธรรมชาติเพื่อบำรุงร่างกายให้สุขภาพแข็งแรง ผู้เพาะเลี้ยงส่วนใหญ่นิยมนำไข่มาต้ม หรือนำมาต้มแล้วบดผสมกับอาหารปกติ (66.67%) รองลงมาได้แก่ การนากล้วย มาบดผสมกับอาหาร (33.33%) 2) การบำรุงขนสุนัขด้วยสมุนไพร ผู้เพาะเลี้ยงทั้งหมดที่ใช้ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรมาใช้ในการบำรุงขนสุนัขนิยมนำมะกรูดผสมน้ำให้สุนัขอาบเพื่อบำรุงขนให้สวยนุ่ม (100%)

วิจารณ์

จากการศึกษาการสำรวจฟาร์มสุนัขบางแก้วของผู้เพาะเลี้ยงในอำเภอบางกระทุ่ม เมืองพรหมพิราม วังทอง และนครไทย จังหวัดพิษณุโลก พบว่าโดยส่วนใหญ่สถานภาพของเกษตรกรที่ทำการสัมภาษณ์ทั้งหมดเป็นเจ้าของและมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย (87.50%) มีอายุเฉลี่ย 44.12 ± 1.58 ปี มีประสบการณ์ในการเลี้ยงสุนัขบางแก้วเฉลี่ยเท่ากับ 6.33 ± 0.44 ปี ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา (41.70 %) ซึ่งแตกต่างกับการศึกษาของ ณัฐฐิณี (2552) ที่ได้ทำการศึกษาระงจูงใจที่มีผลต่อการเลี้ยงสุนัขเพื่อนันทนาการของประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป (78.20%) อย่างไรก็ตาม Pirrine et al. (2015) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างสุนัขและผู้เลี้ยง พบว่า เมื่อพิจารณาสัดส่วนของผู้เลี้ยงที่เป็นเพศหญิงจะประสบกับปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ใช้ในการเลี้ยงสุนัขมากกว่าเพศชาย ซึ่งผู้เลี้ยงสุนัขที่เป็นเพศหญิง จะมีการรับรู้ถึงความไม่เป็นระเบียบของบ้านมากกว่าผู้เลี้ยงที่เป็นเพศชาย ส่งผลให้ผู้เลี้ยงที่เป็นเพศหญิงนั้นเลือกปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ใช้เลี้ยงสุนัขมากกว่า อีกทั้งสุนัขบางแก้วเป็นสุนัขที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ เป็นสายพันธุ์ค่อนข้างดุ และมีพลังมาก จึงเหมาะกับผู้เลี้ยงเพศชายที่สามารถควบคุมดูแลได้ดีกว่าเพศหญิง โดยผู้เพาะ

เลี้ยงส่วนใหญ่มีการใช้แรงงานคนในครอบครัวเป็นหลักเฉลี่ย 1.79 ± 0.13 1.79 คน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุวนันท์ และอัญชิสา (2561) ที่ได้ทำการศึกษาสภาพการเลี้ยงและความหลากหลายของลักษณะภายนอกของสุนัขสายพันธุ์บางแก้วพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้แรงงานสมาชิกในครัวเรือนเป็นหลักเช่นกันเนื่องจากช่วยลดค่าใช้จ่ายในด้านการจ้างแรงงาน สำหรับอาหารที่ใช้เลี้ยงสุนัขพันธุ์บางแก้ว พบว่าผู้เพาะเลี้ยงกว่าครึ่งมีการใช้อาหารสำเร็จรูป ซึ่งโดยทั่วไปการให้อาหารสุนัขสามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ 1) การเลี้ยงโดยให้อาหารเม็ดสำเร็จรูป 2) การเลี้ยงโดยให้เศษอาหารที่เหลือจากการบริโภค และ 3) การเลี้ยงโดยให้อาหารเม็ดสำเร็จรูปพร้อมกับเศษอาหารที่เหลือจากการบริโภค โดยการเลือกวิธีให้อาหารขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการเลี้ยง ความง่ายในการเตรียมอาหาร ตลอดจนฐานะของผู้เลี้ยงเป็นสำคัญ (รัตนะ และคณะ, 2549) ด้านรายได้จากการจำหน่าย พบว่า ผู้เพาะเลี้ยงครึ่งหนึ่งจำหน่ายลูกสุนัขให้พ่อค้าคนกลาง (58.3%) เมื่อพิจารณาถึงผลตอบแทนมีการจำหน่ายลูกสุนัขพันธุ์บางแก้วเพศผู้เฉลี่ยเท่ากับ $3,791 \pm 597.33$ บาทต่อตัว และการจำหน่ายลูกสุนัขพันธุ์บางแก้วเพศเมียเฉลี่ยเท่ากับ $3,208.33 \pm 604.86$ บาทต่อตัว ใกล้เคียงกับการศึกษาของศุภมาศ และคณะ (2561) ซึ่งศึกษาดัชนีทุนและผลตอบแทนการทำฟาร์มเพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้ว ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่าผู้ทำฟาร์มสุนัขขายลูกสุนัขได้เฉลี่ยราคาตัวละ 3,956.52 บาท และใกล้เคียงกับการศึกษาของจำรัส (2548) ซึ่งรายงานถึงรูปแบบการจำหน่ายลูกสุนัขบางแก้วแบบยกครอกโดยจะรับเหมาในราคาตัวละ 3,000 – 4,000 บาท ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้เลี้ยงมักจะนิยมให้มีการซื้อขายแบบยกครอกใหญ่โดยผู้ที่มาซื้อไม่จำเป็นต้องดูลักษณะความถูกต้องตามสายพันธุ์ทำให้ราคาขายลูกสุนัขต่อตัวไม่สูงมากนัก

ด้านภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้ว พบว่า ผู้เพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้วเกือบครึ่ง (45.83 %) ยังคงมีการใช้ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรในการรักษาอาการหรือบำรุงสุขภาพของสุนัข อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้วส่วนใหญ่ยังคงจะนำสุนัขไปพบสัตวแพทย์ (54.17%) เมื่อเกิดอาการป่วย ทั้งนี้เนื่องจากสะดวกและรักษาได้ตรง

กับอาการมากกว่า แต่เนื่องด้วยภาวะเศรษฐกิจที่มีการชะลอตัว ทำให้เจ้าของสัตว์เลี้ยงจะต้องเผชิญกับภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจ ดังนั้นการใช้จ่ายในแต่ละด้านจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ซึ่งก็รวมถึงการใช้จ่ายในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสัตว์เลี้ยง แต่ละครอบครัวจะต้องมีผู้ที่รับภาระในการใช้จ่ายสิ่งต่างๆ ซึ่งผู้ที่มีอำนาจในการใช้จ่ายเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงที่เป็นเสมือนสมาชิกในครอบครัวนั้น มักจะเป็นผู้ที่ตัดสินใจเลือกใช้บริการต่างๆ รวมถึงโรงพยาบาลสัตว์ด้วย (ศุภมาศ และวิมลสิริ, 2560) ดังนั้น ผู้เพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้วซึ่งส่วนใหญ่มีสถานะภาพเป็นหัวหน้าครอบครัวจึงมีการนำภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรมาประยุกต์ใช้ในการรักษาอาการเจ็บป่วย และการบำรุงร่างกายของสุนัขด้วยตนเองเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการรักษาโรคของสัตว์เลี้ยง และจากผลการศึกษาศาสนาสามารถจำแนกภูมิปัญญาตามวัตถุประสงค์การใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงได้เป็น 2 ด้าน คือ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาอาการเจ็บป่วยและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบำรุงร่างกาย การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาอาการเจ็บป่วยของสุนัข จะประยุกต์ใช้ในการรักษาโรคของสุนัข ได้แก่ โรคเรื้อน ซึ่งวัตถุดิบสำคัญที่พบในทุกสูตรการรักษาจะประกอบด้วย กำมะถัน และขมิ้นชันเป็นหลัก ขณะเดียวกันการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาบาดแผล วัตถุดิบสำคัญที่พบในทุกสูตรการรักษาจะเป็นขมิ้นชันเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากขมิ้นชันมีฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาในการต่อต้านเชื้อปรสิตและแบคทีเรียซึ่งสามารถช่วยรักษาปัญหาโรคผิวหนังได้ โดยปัจจุบันวิวัฒนาการด้านเทคโนโลยีมีเพิ่มมากขึ้นจึงมีการนำขมิ้นชันมาประยุกต์ใช้และผลิตออกเป็นสินค้าต่างๆ เช่น ครีมหมัก และขมิ้นเจลรักษาโรคเรื้อนของสัตว์เลี้ยง (ชัชวาลย์, 2558) นอกจากนี้ ผู้เพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้วยังมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแก้พิษจากยาเบื่อด้วยการใช้ไข่ขาว (80.00%) และใช้ใบรางจืด (20.00%) ให้สุนัขกินเมื่อโดนพิษ ทั้งนี้ผู้เลี้ยงส่วนใหญ่จะใช้ไข่ขาวเนื่องจากเป็นวัตถุดิบที่หาง่ายและมีทุกบ้าน ส่วนการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการกำจัดเห็บหมัด วัตถุดิบสำคัญที่พบในเกือบทุกสูตรการรักษาจะเป็นใบน้อยหน่า และใบยาสูบ สอดคล้อง

กับการศึกษาของ วรณดี และเจริญ (2555) ที่พบว่าสารสกัดหยาบจากน้อยหน่ามีฤทธิ์ฆ่าเห็บตัวอ่อนให้ตาย 90-100 % ในเวลา 24 ชม. อีกทั้ง เกษม (2551) ยังพบว่าสารสกัดจากเมล็ดน้อยหน่ามีฤทธิ์ในการฆ่าเห็บตัวเล็ก 4 – 5 มม. ได้ดีที่สุด นอกจากนี้ผู้เลี้ยงยังมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบำรุงร่างกายและขนของสุนัข ด้วยการให้วัตถุดิบธรรมชาติและสมุนไพรควบคู่กับการให้อาหารตามปกติ ซึ่งการใช้สมุนไพรหรือวัตถุดิบจากธรรมชาติเพื่อบำรุงร่างกาย ได้แก่ กัญชง และขมิ้น โดยวัตถุดิบทั้งสองอย่างจัดเป็นกลุ่มอาหารที่ให้พลังงานและโปรตีนสูงส่งผลให้สุขภาพและร่างกายของสุนัขมีความแข็งแรง ด้านการบำรุงขน

ผู้เลี้ยงนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้สมุนไพรประเภทมะกรูดผสมน้ำให้สุนัขอาบเพื่อบำรุงขนให้สวยงาม และจากผลการศึกษาในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้วเป็นนัยได้ว่าผู้เพาะเลี้ยงยังมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเลี้ยงดู และรักษาโรคให้กับสุนัขร่วมกับการรักษาในแผนปัจจุบัน โดยใช้สมุนไพรและวัตถุดิบหาง่ายในท้องถิ่น ซึ่งภูมิปัญญาหลายอย่างต้องอาศัยทักษะความชำนาญ ด้วยสมุนไพรแต่ละชนิดมีสรรพคุณแตกต่างกัน (นันทวัน, 2545) ดังนั้น ข้อมูลจากการศึกษาสถานภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้วจะสามารถช่วยให้ผู้เพาะเลี้ยงสุนัขพันธุ์บางแก้วหลายชิ้นนำข้อมูลและองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ปรับปรุงกระบวนการเลี้ยงเพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตและลดค่าใช้จ่ายด้านการรักษาได้อีกทางหนึ่งต่อไป

สรุป

ผู้เพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้วในจังหวัดพิษณุโลกส่วนใหญ่มีเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 44.12 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยมีสมาชิกในครัวเรือนช่วยงาน 1.79 คน ส่วนใหญ่ใช้เงินทุนส่วนตัวในการทำฟาร์ม และมีประสบการณ์การทำฟาร์มเฉลี่ยเท่ากับ 6.33 ปี สำหรับข้อมูลประกอบการเลี้ยงส่วนใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์แนะนำ โดยผู้เพาะเลี้ยงมีการใช้แรงงานคนใน

ครอบครัวเป็นหลักเฉลี่ย 1.79 คน ด้านข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบในการทำฟาร์ม พบว่า มีการเตรียมพื้นคอกโดยใช้เป็นพื้นปูน และในการเตรียมหลังคาสวนใหญ่ใช้กระเบื้อง ด้านการทำความสะดวกคอกเลี้ยง ผู้เพาะเลี้ยงทำความสะอาดเป็นประจำทั้งหมด และส่วนใหญ่ผู้เพาะเลี้ยงจะอาบน้ำให้สุนัขสัปดาห์ละ 2 ครั้ง โดยส่วนใหญ่ให้อาหารเป็นเช้าเวลาเดียว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาหารสำเร็จรูป ทั้งนี้ระยะเวลาการเลี้ยงลูกสุนัขจำหน่ายของผู้เพาะเลี้ยงใช้ระยะเวลาการเลี้ยงน้อยกว่า 3 เดือน เมื่อพิจารณาถึงผลตอบแทนในการจำหน่ายลูกสุนัขพันธุ์บางแก้วเพศผู้เฉลี่ยเท่ากับ 3,791.66 บาทต่อตัว การจำหน่ายลูกสุนัขพันธุ์บางแก้วเพศเมียเฉลี่ยเท่ากับ 3,208.33 บาทต่อตัว ด้านภูมิปัญญาในการเพาะเลี้ยงสุนัขบางแก้ว พบว่า ผู้เลี้ยงสุนัขบางแก้วเกือบครึ่งยังคงมีการใช้ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรในการรักษาอาการหรือบำรุงสุขภาพของสุนัข อย่างไรก็ตามสามารถจำแนกภูมิปัญญาตามวัตถุประสงค์การใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงเป็น 2 ด้าน คือ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาอาการเจ็บป่วยของสุนัขได้แก่ โรคเรื้อน การรักษาบาดแผล การกำจัดเห็บหมัด และการล้างพิษจากยาเบื่อ และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบำรุงร่างกายและขนของสุนัขให้แข็งแรง ด้วยการให้วัตถุดิบธรรมชาติและสมุนไพรควบคู่กับการให้อาหารตามปกติ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถไปประยุกต์ใช้ปรับปรุงกระบวนการเลี้ยงเพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตและลดค่าใช้จ่ายด้านการรักษาได้อีกทางหนึ่งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกษม อัครพลลังกุล. 2551. การศึกษาสมุนไพรกำจัดเห็บสำหรับสุนัข. รายงานโครงการพิเศษปริญญาเอนกศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- จรัส วรณวิไล. 2548. การวิเคราะห์ต้นทุน-ผลตอบแทนทางการเงินในการเพาะเลี้ยงสุนัขไทยพันธุ์บางแก้ว ของค่ายสุษิดิเสนา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก. การค้นคว้าแบบอิสระ เศรษฐศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

- ชัชวาล ช่างทำ. 2558. คุณประโยชน์และฤทธิ์ทางชีวภาพที่หลากหลายของสมุนไพรขมิ้นชัน. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ 1(2):94-109.
- ณัฐศิริ แฉล้มวงศ์. 2552. แรงจูงใจที่มีผลต่อการเลี้ยงสุนัขเพื่อนันทนาการของประชาชนในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- เดช กาญจนางกูร. 2539. จุลเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ.
- นันทวัน บุญยะประกาศ. 2545. คู่มือการวิจัยสมุนไพรในสัตว์. สำนักพิมพ์แสงเทียนการพิมพ์, กรุงเทพฯ.
- นิสิต ตั้งตระการพงษ์. 2533. หมาบางแก้ว. สำนักพิมพ์ตระกูลไทย, พิษณุโลก.
- ผู้จัดการรายวัน. 2553. เดินหน้าดัน “หมาบางแก้ว” ขึ้นทะเบียน 1 ในสุนัขโลก. แหล่งข้อมูล: <http://www.manager.co.th/daily/ViewNews.aspx?NewsID=9530000154083>. ค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2560.
- พรรณี อำนวนสิทธิ, บุญชู นาวานุเคราะห์, ญิมา เกลิมแสน, พนม ศรีวัฒนสมบัติ, และ สำเร็จ ศรีบรรเทา. 2539. การสำรวจข้อมูลพื้นฐานลักษณะต่างๆ ไปของสุนัขไทยพันธุ์บางแก้ว จังหวัดพิษณุโลก. น. 264-269. ใน : ประชุมวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 31 สาขาสัตว วิทยาศาสตร์ 3-6 กุมภาพันธ์ 2536. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- มงคลเขาวราช ทั้งมี. 2559. สุนัขบางแก้วคว่ำแฮมป์ “ยูไรต็อกโซว์” ประเทศเบลเยียม. แหล่งข้อมูล: <http://www.nationtv.tv/main/content/social/378520153/>. ค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2561.
- รัตน์ บัณฑิต, อนันต์ มลารัตน์, กิตติพงษ์ ลือนาม, จิตมา วรณศรี, และ อาวิทย์ ปรีดีกุล. 2549. วิถีชีวิตของคนเลี้ยงสุนัขบางแก้ว. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- วรรณดี แสงดี และ เจริญ แสงดี. 2555. ผลของการใช้สารสกัดจากต้นชะจาวและหางไหลต่อการควบคุมเห็บในโคและขี้เระในสุนัข. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, กรุงเทพฯ.
- วรสิกา อังกูร, ปาลิรัตน์ การดี, และ ธนันท์ แจ่มเกษมสุข. 2558. แนวทางการพัฒนาสุนัขไทยพันธุ์บางแก้วสู่สายพันธุ์ใหม่ของโลกในมิติทางสังคมศาสตร์. การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม 5(2):16-32
- ศุภชาติ เอี่ยมรัตนกุล และ วิมลศิริ ราษฎร์ศิริ. 2560. ปัจจัยและพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการในโรงพยาบาลสัตว์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร. Veridian E-Journal บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร 10(3):413-429.
- ศุภมาศ หน่ายชาวนา, ปาริชาติ อยู่แย้ม, ประภาศิริ ใจผ่อง, สุภาวดี แหม่มคง, ส่วนเหียงน จีอก, และ พัทธนันท์ โกธรรม. 2562. ต้นทุนและผลตอบแทนการทำฟาร์มสุนัขบางแก้วในจังหวัดพิษณุโลก. แก่นเกษตร. 47(ฉบับพิเศษ1):903 – 907.
- สมาคมพัฒนาพันธุ์สุนัข ประเทศไทย. 2561. เอกสารแนะนำการขึ้นทะเบียนพันธุ์สุนัข. <http://www.kathailand.org/service.asp>. ค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2561.
- สุนันท์ แซ่ฮู้ และ อัญชิสา ทิพย์พร. 2561. การศึกษาสถานภาพการเลี้ยงและความหลากหลายของลักษณะภายนอกของสุนัขสายพันธุ์บางแก้วของเกษตรกรในอำเภอเมืองพรหมพิราม และบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก. รายงานโครงการพิเศษทางสัตวศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, พิษณุโลก.
- อลิศรา ธรรมสิทธิ. 2557. การวิเคราะห์ต้นทุน ผลตอบแทนในการเพาะเลี้ยงสุนัขพันธุ์ไซบีเรียนฮัสกี้ ในจังหวัดเชียงใหม่. รายงานการค้นคว้าแบบอิสระ เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่
- Janjira Phavaphutanon and Sudtisa Laopiem. 2011. Evaluation of microsatellite polymorphism and genetic variability in thai Ridgeback and bangkaew dogs. Thai journal of veterinary medicine.

41(3):273-282.

Pirrone, F., L. Pierantoni, S. Mazzola, D. Vigo and M. Albertini. 2015. Owner and animal factors predict the incidence of, and owner reaction toward, problematic behaviors in companion dogs. *Journal of Veterinary Behavior* 10:295-301.